"Radomer-Kielcer Leben" [404] 14 "Należytość pocztowa uiszczono ryczałtem" IX-ער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבן

היינט 10 זייט

Radom, dnia 1 Kwietnia 1932 r.

ראדאם, פרייטאג כ"ה אדר ב' תרצ"ב

צו דער חתונה
פון אונזער ברודערס-טאכטער
און קוזינקע
רחל גוטמאן
— מיט ה' —
יהודה קרופניק
ווינשען מיר
א גליקליכע צוקונפט
און א צופרידען צוזאמענלעבען
הערש גוטמאן
פרוי און קינדער.

די בעקאנטע לאנג - עגזיסטירענדע מאנופאקטור - פירמע
א. ב. פוקס
מאכט דערמיט בעקאנט דאס ג. פובליקום פון ראדאם און אומגעגענד
דאס די פירמע **פוקס** וועלכע האט זיך געפונען ביז היינט אויף זשעראמסקי 9 אין הויף
האט זיך איבערגעטראגן אין פראנט-לאקאל זשעראמסקי 9

בעקאנטמאכונג
דערמיט האב איך די עהרע בעקאנט צו מאכען די ג' קונדשאפט
פון ראדאם און אומגעגענד, אז מיר האבען געעפענט
אין ראדאם דעם 30|3 אויף זשעראמסקי 25
א שיך-געשעפט וואס איז פערזעהן מיט אלע סארטען שיך
ווי מענער, דאמען און קינדער-שיך צו בילליגע פרייזען
די בעסטע סחורה און די שענסטע פאסאנען צום זומער-סעזאהן וועט
אונזער געשעפט זיין פערזעהן מיט פערשידענע זומער-זאכען
פון די בעסטע פירמעס
מיט אכטונג די פירמע
„RENOMA"
Radom Żeromskiego 25

Z intencji zaślubin naszej kuzynki
RÓZI GUTMANÓWNY
z p. JULKIEM KRUPNIKIEM
życzymy wiele szczęścia i wiecznego zadowolenia
Rodzina Frydman

Ceny niskie **Ceny niskie**

DLACZEGO wszyscy oddają swoją garderobę do prania lub farbowania tylko do FIRMY
O. R. HEMPEL
Firma egzystuje od 1880 r.
Farbiarnia Parowa i Pralnia Chemiczna
FILJE: ul. Żeromskiego 1
ul. Żeromskiego 37 Tel. 1520.
ul. Staromiejska 2.
FABRYKA: ul. Staromiejska 7. (dawniej) 5. Tel. 1521
DLATEGO że garderoba uprana lub ufarbowana w zakładach chemicznych O. R. Hempel wychodzi zawsze jak nowa

די בעסטע בילליגסטע אויסארבייטונגען
צו פאבריקס-פרייזען
די פירמע
א. ראפאפארט און זעהנע ביעלסקא
מאכט בעקאנט, אז זי האט געעפענט
אין ראדאם אויף לובלינער 23
צו דער בעקוועמליכקייט פאר דעם ראדאמער פובליקום
א אייגענעם פאבריק'ס-לאגער
פון די בעסטע
טוך, וואהל-שטאפען, באסטאנען, קאמגארנס גארבא-דינען, דיאגאנאלען, קרעפעס און שעוויאטען
די מאדערנסטע בעסטע און זוויערהאפסטע צו פאבריק'ס פרייזען
מיט אכטונג
A. Rapaport i S-wie
Fabryka sukna
Bielsko

ליקווידאַציע-געשפּענסט.

בעקענען מיר זיך נעהנטער מיט דער לאַגע פון אונזערע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס — אַז אין די פּאָזיציעס, וואָס די רעראבערונג פון זיי האָט אונז געקאָסט אַזוי פיל מיה און שווייס — זעהען מיר ווי איבער זייערע עגזיסטענצען שוועבט די געפאַהר פון ליקווידאַציע. ס'דראָהט די מורא, דאָס אין איין פריהמאָרגען זאָלען אַט די אנשטאַלטען, דאָס ציהרונג און שטאָלץ פון אונזער געזעלשאַפטליכקייט אין ראדאָם זיך דארפען שליסען.

אונזערע עסקנים האָבען שוין אויסגענוצט זייערע אַלע פעהיגקייטען פון מאַכען פערשידענע איינשפּאָרונגען, ביים שניידען און קירצען בודזשעטען גלייכצייטיג אָבער מיט די דאָזיגע איינשפּאָרונגען, פערקלענערט זיך אין א פילפאכער מאָס די איינקונפטען און יאָגען זיי, אָט די איינשפּאָרונגען שטאַרק אריבער און דאָס אין אזעלכע פערצווייפעלטע מאָמענטען. ווען זיי, די עסקנים שטעלען זיך די ביטערע פראַגע: פון וואנען ועט דאָך קומען די הילף, וואָס וועט אונז אַרויסראַטעווען פון די אַלע קלאָפּאָטען, קאָפּדרעהענישען און אָהן א שיעור צרותן הויבט מען אָן די דאָזיגע הילף צו זעהן אינ'ם אזוי שרעקליכען וואָרט ליקווידאַציע.

אייב ווער פון אונזערע עסקנים וואגט אמאָהל א טראַכט צו טוהן ועגען דאָזיגען שרעקליכען וואָרט און זוכט אין דעם א רעטונג צו זיינע דאגות און זאָרגען, דאַרף מען איהם נישט בעשולדיגען, ווייל דאָס איז נישט כתם א קאפּריז פון זיין זייט, נאָר דאָס געשעהט נאָך דעם, ווי ער האָט שוין אַלץ אויסגעפּרובט. ווען ער האָט שוין געקלאַפּט אין אַלע טהירען און אומעטום אָנגעשטאָסען אויף בערשטאָפּטע אויערען און פערשלאָסענע הערצער.

פער'ראנה'ס, סער'מרהשחורה'ס געהען זיי ארום אָט די אַלע. ווייל דער אַלער יענער סבה שטעהן זיי אין שפּיץ פון וועלכער ס'איז אינסטיטוציע און וואָס זעגען זיך שוין מיט איהר צוזאַמענגעוואַקסען אויף אזוי פיל, אַז זי די אינסטיטוציע איז געוואָרען א טייל פון זייער לעבען, פון זייער איך. זיי זעהען, אַז צו שווער איז דער יאָך ביי דער היינטיגער צייט, אַז א גרויסע לאַסט טראָגט מען אויף זיך ביי היינטיגען שווערען מאָמענט, ווען מען פירט אָן מיט א געזעלשאַפטליכער אינסטיטוציע.

שווער איז די איצטיגע צייט פאר געזעלשאַפטליכע ארבייט. יעדער איינער האָט זיך זיינע פּערזענליכע דאגות וואָס ענטמוטיגען איהם, וואָס רויבען ביי איהם צו די איניציאַטיוו, די ענערגיע, די לייסטונג'ס-פעהיגקייט, שווער איז אויך די צייט צוליב נויט און דלות, וואָס נעהען מיט ריזען-טריט פאָראויס און פערנעמען א מתרחבות'דיגען אָרט שוין אויך אין די בכבוד'יגע הייזער.

פילפאכיג שווערער וואָלט אָבער געווען, ווען מיר זאָלען זיך נישט ביי די אומשטענדען שטאַרקען, נישט אָננעמען זיך מיט'ן גאַנצען מוטה, בכדי דאָס דאָזיגע ליקווידאַציע-געשפּענסט פון זיך צו פערטרייבען, צו פעריאָגען, און כאָטש די צייט איז אזוי שלעכט אזוי ביטער, ווייל עס איז א מאָמענט א געפעהרליכער, טאָרען מיר נישט בלייבען אַפּאַטיש, טאָרען מיר נישט פערלירען דעם מוטה, נאָר פערקעהרט: ענטשלאָסען און מוטיג, פעסט און מיט דער גאַנצער ענערגיע יעדערער אויף זיין פּאָזיציע זאָל פאָרטזעצען זיין ארבייט און נישט דערלאָזען, אז דאָס אַלץ זאָל געהן לאיבוד.

לאָמיר גלויבען, אז מיר וועלען איבערהאַלטען די איצטיגע שווערע קריזיס-צייט און מיט אַלע מעגליכקייטען מיטהעלפען צו דער עגזיסטענץ פון אַלע אונזערע געזעלשאַפטליכע אנשטאַלטען.

ר.

◎◎◎

Biuro Prośb i Podań
p. f. „PROLITEX"
RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.
ZAŁATWIA:
Sprawy paszportowe
Mieszkaniowe
Wszelkie Tłomaczenie
i inne.
Redaguje Podania:
Do Władz Sądowych
Skarbowych
Administracyjnych
i Wojskowych.
Windykacje należności w całej Polsce.
Informacje o zdolności kredytowej
Przepisywanie na maszynach.
wykupywanie patentów na rok 1932.
Biuro czynne: od godz. 9-ej rano do 7-ej wieczór.

אזוי טהוט מען אין זאַקאָפּאַנע!...

א מאָדנע פאָלק די ווייבער. אַז נישט געדאַכט זאָלען זיי ווערען!

ווי איהר מאַכט מיט זיי טויג נישט, וואָס איהר זאָלט נישט טון, זענט איהר נישט יוצא. זענט איהר א גוטער מאַן קריכט זי אריין אין די הויזען. און פיהרט אייך איפּ'ן שטריקעל. זענט איהר א שלעכטער מאַן, קריגט זי „נאַפּאַרען" און מאַכט זיך אנאַליזעס. מאַכט איהר נייע קאָסטיומען, זיצט זי גאַנצע טעג ביי פשיביבניעווסקי און וואַרפט „אָטשקעס". האָמער מאַכט איהר נית, איז נאָך ערגער -- געפונען זיך אַנדערע, וואָס מאַכען יאָ... ווי איהר מאַכט מיט זיי, טויג נישט. וואָס איהר זאָלט נישט טון זענט איהר נישט יוצא.

דאָס ערגסטע איז אָבער דער ערשטער ארויספאָהר: אזוי לאַנג, ווי זיי זיצען אונטערן אויווען, איז נאָך האַלבע צרות. כאָטער דערפיהרען זיי נאָר דעם טעם פון עולם-הזה, טאָמער קריגען זיי נאָר דאָס ביסעלע „טוואַבאָדע" זאָל מען בעהיט און בעשערימט ווערען — דאָס ערגסטע, הערט איהר, איז דער ערשטער ארויספאָהר!

ווענען דעם דערצעהל איך אייך דאָס? דאָס אַלץ איז דאָך. דאַכט זיך, טאָר קיינעם קיין גייעס נישט? וועלכען בעווייבטען מאַן, איז עס נישט בעקאַנט די דאָזיגע זאַכען?

איך מיין עס א קעגען דעם, וואָס איהר זאָגט—געוואוינהייט. געוואוינהייט אין די צווייטע נאַטור. בפרט ביי ווייבער: טאָמער געוואוינען זיי זיך, צו צו עפּעס, איז ביטער. און צו וואָס געוואוינען זיי זיך נישט צו? האָבען זיי זיך צוגעוואוינט צו קירצע קליידלעך. זעבען 70-יעהריגע זקנות געוואָרען קימפּעט-קינדער, איז ווידער געוואָרען א מאָדע לאַנגע קליידער, זעהען 15-יעהריגע מיידלעך אויס ווי באָבעס... איז געווען א' מאָדע צעפּ, איז דער חופּה-טאָג, ווען מ'האָט געראַרעט אָפּשניידען די האָר געווען תשעה-באב. איז געוואָרען א מאָדע „פּאָלעטשקעס", ווערען עלטער-באָבעס — „כלאָפּטשיצעס". אטאַליגע צייטען, ווען געוויכערט טאָפּיעראָסען האָבען גאָר מענער, האָט איהר זיך געמוזט היטען נישט צו רויכערען אין א דאַמען-געזעלשאַפט, און טאָמער האָט איהר חס-וחלילה ארויסגעלאָזט א טראָט רויך אויף א דאַמען - פּנים, זענט איהר מיט'ן חיות נישט זיכער געווען. איצט, אַז ס'איז געוואָרען אַ מאָדע דאַמען-סאָקעוקעס מיט פּאַפּיעראָסען-טאַשען, זענען זיי אַלע מיטאַמאָל געוואָרען „פּאַלאַנצע", און „קורזשען" אויף וואָס די וועלט שטעהט — מאַלע צו וואָס ווייבער כון זיך צוגעוואוינען!..

צו וואָס האָט זי זיך צוגעוואוינט? — צו זא זי האָט זיך אויך צוגעוואוינט און איצט קען זי זיך נעבעך קיין אָרט געפונען.

צו וואָס האָט זי זיך צוגעוואוינט? — צו זאַקאָפּאַנע. הערט יודען, פון וואָס ווייבער קענען אַלץ ליידען:

צום ערשטען מאָל אין איהר לעבען איז מיין יודענע היי-יעהריגען ווינטער געפאָהרען קיין זאַקאָפּאַנע.

איהר מיינט פון וואוילטאָג? אַז זי איז זיך געפאָהרען „באַוויען", ווי אַנדערע היינטיגע „סענזשאָטקעס", וואָס פאָהרען כלומרשט זיך „פּאָפּ-זאַוויען" און אין זינען האָבען זיי שפּד'קייט... חס וחלילה! מיין יודענע איז נישט פון די. זי איז געפאָהרען, ווייל... ווייל, נו, ווייל איהר שכנ'טע איז אויך געפאָהרען. צו וואָס איז געפאָהרען די שכנ'טע? ווייל זי שטעהט אונטער דער „אַפּיעקע" פון א יונגען דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר אַליין איז אויך געפאָהרען...

און אזוי ווי מיין יודענע זאָל געזונד זיין, דאַרף האָבען „פּאָוויעטשע", טאָ מיט וואָס, איך בעט אייך, איז זי ערגער פון דער שכנ'טע? איי זי האָט נישט קיין יונגען דאָקטאָר? גלויבט מיר, איז נאָר פון פוילקייט... זי איז א פוילע, ווען זי וואָלט נאָר געוועהן אַביסעלע מעהר „ענערגיטשנע", וואָלט זי געהאַט נישט איין דאָקטאָר, נאָר צויי אדהאָקאָטען צו...

הקיצור. מיין יודענע זאָל געזונד זיין האָט זיך צום ערשטען מאָל אין איהר לעבען געלאָזט קיין זאַקאָפּאַנע.

מילא, ווי אזא „ערשטער ארויספאָהר" ווירקט אויף א יודענע, דאַרף מען דאָך אייך נישט דערצעהלען — אין זי-

„דער אונטערגאנג פון יודענטום"

א פעסימיסטישער בוך פערפאסט דוקא פון א יודען

(בריעף פון וויען)

„דער אונטערגאנג דעס יודענטומס" — דאס איז דער נאמען פון א בוך, וואס איז לעצטענס ערשינען פון אסא העלער, א דייטשען יוד. וועגען וועלכען עס איז שווער צו דערגעהן, וואס אייגענטליך האט דערצו געבראכט צו פערפאסען דאס בוך און צו קומען צו אזא טראגישער גבואה: צי א פסיכאז פון פעסימיזם, אדער א דראנג צו אסימילאציע...

שוין מאנכע אזעלכע פעסימיסטישע נביאים זענען אין דער לעצטער צייט א־ויפגעשוואומען אויף דער אויבערפלאך, וואס האבען אנגעשריבען אויף דער וואנד פון דעם יודענטום דעם „מנא. מנא. תקל ופרסין". דעם טויט־אורטייל. דעם אונטערגאנג פון דעם יודישען פאלק. די אלע האבען אבער מיט זייער נביאות־זאגערייי קיין רושם נישט געמאכט.

אנדערש איז עס אבער בנוגע דעם בוך פון אסא העלער וואס האט ארויסגערופען — און אפשר מיט רעכט — אין פערשידענע יודישע שיכטען גרויס אויפזעהען און געמאכט א שטארקען איינדרוק.

געוויס, אפטימיסטישע יודען, בעזונדערס רעליגיעזע און נאציאנאלע, גלויבען נישט און קאנען נישט גלויבען אזעלכע נביאות׳ען. נישט קוקענדיג אויף די אלע פאקטען און טיפזאגען און דער שארפער דיאלעקטיק ןגעזיס. מיר גלויבען. יא. מיר זענען פעסט איבערצייגט. אז „נצח ישראל לא ישקר" אז דאס יודישע פאלק וועט לעבען. אזוי לאנג ווי די מענשהייט בכלל וועט עקזיסטירען. עס איז אבער אויך געוויס. אז אפילו אזעלכע אפטימיסטישע יודען, אויב זיי זענען נאר אויפריכטיג און עהרליך וועלען לייענענדיג דאס דאזיגע בוך געפינען פייל טרויעריגע אמתען און בעאונרוהיגענדע ריכטיגקייטען אין שייכות פון דעם יודישען עתיד.

אין דעם בעסטען פאל, קאנען מיר זיך טרייסטען בלויז דערמיט, וואס דער מחבר איז צופיל פעסימיסט, אדער צופיל אסימילאטאר, אז ער קוקט אויף דער צוקונפט פון דעם יודענטום מיט די שווארצע ברילען: מיר מוזען אבער פארט מודה זיין, אז עס זענען אין די לעצטע יאהרען צו זעהען ביי דעם יודענטום א סך בולט׳ע סימנים פון א שטארקער און א זעהר געפעהרליכער ירידה, וואס קאן מיט דער צייט — אויב דער איצטיגער מצב זאל חלילה. נאך לאנג אנהאלטען — טאקע שטעלען די עגזיסטענץ פון דעם יודענטום אין דער גרעסטער סכנה!

איינע פון די הויפט סיבות פון דער יודישער ירידה איז אהן ספק, דער שרעקליכער עקאנאמישער מצב, דער ווירטשאפטליכער קריזיס. וואס צודריקט און צוברעכט דאס יודענטום מעהר ווי אלע אנדערע פעלקער. טויזענדער און טויזענדער עגזיסטענצען פון יודישע סוחרים און בעלי מלאכות פערשווינדען טעגליך. קיינער נעהמט נישט דערפון נאטיץ. אזוי ווי דאס וואלט געווען א נאטור געזעץ; פערמעגענט און רייכטימער. וואס זענען אנגעזאמעלט געווארען אין משך פון דורות דורך יודישען פלייס און יודישער שפארזאמקייט, צורינען און צושמעלצען ווי פוטער אויף דער זון; פון טאג צו טאג פערמעהרען און פערגרעסערען זיך די מחנות פון מנחם מענדעלס, פון „לופטמענשען„ וואס האבען נישט מעהר וואס צו פערלירען. דער פאר די גרויסע כוואליע פון פערברעכענס און די עפידעמיע פון זעלבסטמארדען ביי יודען ערשיינונגען וואס זענען דעם יודענטום תמיד געווען פרעמד.

אבער פיעל פיעל מעהר ווי דאס ווירטשאפטליכע עלענד איז שולדיג אין דער ירידה פון יודענטום — דער גייסט וואס בעהערשט איצט דאס יודישע פאלק כמעט אומעטום. זענען מיר אנ„טפ־אחר", הערשט ביי יודען נאך דער גייסט פון אמאליגער יודישער אחדות וואו איז יעצט יענער עכטיודישער גייסט? וואס האט געפלעגט צו דינען דעם יודענטום אין יעדער געפאהר־צייט אלס „עמוד אש וענן" אלס לייכט־טורם און שוץ פעסטונג; די שפריכווערטליכע „יודישע איינהייט"? יענער יודישער גייסט איז פערשוואונדען און אנשטאט איהם בושעוועט ביי אונז דער גייסט פון צושפליטערונג און פון מחלוקת!

ביי קיין פאלק אויף דער וועלט, פון דעם גרעסטען ביז צום קלענסטען קאן מען נישט געפינען אזוי פיל פארטייען, אזוי פיל פראקציעס, אזוי פיל פעראיינען און אזוי פיל „פיהרער", ווי ביי דעם פאלק ישראל אין דער היינטיגער צייט, אין דער צייט. וואו די אנטיסעמיטישע וועלף אהן א צאהל דינגלען ארום פון אלע זייטען די קליינע און שוואכע סכארע יודישע שעפעלעך, כדי זי צו צערייסען און צו פערגלייכען די יורען צו שעפעלעך און די אומות העולם צו וועלף — „כבשה אחת בין שבעים זאבים" — א משל, וואס איז היינט מעהר בערעכטיגט ווי תמיד. אבער, וואס טוען טאקע שעפעלעך בשעת א סכנה? זיי פעראייניגען זיך אלע און טוליען זיך צוזאמען פעסט, ווי א מויער, פיהלענדיג אינסטינקטיוו, אז האלטענדיג צוזאמען קאנען אויך זיי. די שוואכע שעפעלעך, זיין א רעספעקטירטער כוח אין די אויגען פון די מערדערישע וועלף....

נישט שמד, נישט געמישטע חתונית

בעטען הימעל איז זי געהען. זי האט ערשט געעפענט די אויגען. א ווייסע וועלט א פרייע וועלט, א שעהנע וועלט, א ליכטיגען הימעל, בלישטשענדיגע שטערען, בערג און שניי—אזוי האט זי מיר געשריבען, און געענדיגט די „פאעזיע", האט זי — איטשע בער, שיק כ־ף...

און איך האב טאקע געשיקט - א ברירה האב איך געהאט? א ווייסע וועלט, א פרייע וועלט, א שעהנע וועלט, צו איא ביסעל בלישטשענדיגע שטערען צו אזא׳ ביסעל בערג מיט שניי, דארף מען האבען דאס אמת׳ע ביסעל כסף...

נאר נישט דאס בין איך אויסען, נישט וועגען איהר דארט זיין, וויל איך אייך דערצעהלען. נאר וועגען איהר צוריק קומען:

די היינטיגע וואך איז מיין יודענע צוריק־געקומען פון זאקאפאנע, א שווארצע, אנגעפגעברענטע — גאר נישט די אייגענע.

— האז וואס איז דאס? — האב איך מיין יודענע געפרעגט — פון וואנען קומט צו דיר 2 בייטאג איין בעט און לייענען בכערז

פון מצרים? — ועה נאר, ווי פערשווארצט דו ביזט געבעך געווארען!..

— כא... כא... כא... — האט זי זיך צולאכט — דאס הייסט אפגעברענט? דו זאלסט זעהען, ווי אנדערע ווייבער ווערען אין זאקאפאנע „פערשווארצט"? דארט איז אן׳אנדערע זון, דארט איז אן׳אנדערע וועלט, דארט ברענט מען זיך אום ווינטער - אך זאקאפאנע!...

אט אזוי האט מיין ווייבעל גענומען „דעקלאמירען" וועגען זאקאפאנע, וועגען די זאקאפאנער זון, וועגען די זאקאפאנער בערג, וועגען דעם זאקאפאנער הימעל. און זאקאפאנער בלישטשענדיגע שטערען.

און דא הייבט זיך אן דאס ריכטיגע — זי בענקט נאך זאקאפאנע. זי קען זיך נישט צו געוואוינען צו דער ראדאמער לופט. זי קען זיך נישט קיין ארט געפינען. גארנישט געפעלט איהר, נישט דער ראדאמער הימעל, נישט די ראדאמער שטערען, נישט די ראדאמער לבנה. ווי קען מען טפעס לעבען אהן בערג — שרעקליך!...

דרעהט זי זיך געבך ארום גאנצע טעג ווי א שאטען אויף דער וואנד. זי האלט אין איין ציטערען, אז דער „זענג" אויפן פנים, זאל חלילה נישט בלאסער ווערען, אז די זאקאפאנער פארב זאל חלילה נישט בלאסער ווערען. דרעהט זי זיך ארום ווי א נעכטיגע, א צעדולטע, רעדט נישט מיט קיינעם, מ׳עסט נישט און שלאפט נישט — ס׳ציהט זי צוריק צו די בערג... צו דער ווייסער וועלט..

די לעצטע טעג איז זי שוין ממש גיעט צו דערקענען ממש אונערטרעגליך, וואס איך פרעג זי, ענטפערט זי:

אזוי טוט מען אין זאקאפאנע.

כ׳קום אהיים 10 אזייגער. ווער מיר ווייב, און וואס מיר ווייבז די קך איז קאלט, די בעטען נישט געבעט, איזט 2 בייטאכט, אז זי איז אהיימגעקומען: פרעג איך זי:

נאלדע פייגעל, וואס איז דאס פאר א „פ.שאנדעק? ענטפערט זי.

אזוי טוט מען אין זאקאפאנע!..

צומארגענס, איך קום אהיים צום מיטאג. מיין ווייבעל ליגט אין בעט און לייענט א בוך.

— ביזט קראנק, גאלדענע פייגעל? — פרעג איך זי.

— ווער קראנק!? וואס קראנק? — האט זי זיך אויף מיר אנגעבייזערט.

—וואס דען איז דאס סארע מאדע ליגען, ביזטו נישט אמאל פון דער מאדערע, אדער גאר.

— אזוי טוט מען אין זאקאפאנע — האט זי מיר נאכגעענטפערט.

נעכטען קום איך אהיים אומסגעריכט זעה איך אין קאיראר א שטייפען „בעכער" — א קאפעלוש, הייסט עס. כסתמא, א בעל־חוב, טראכט איך מיר. עפען איך אויף די טיר, האב איך געזעהן — הלוואי, וואלט איך נישט געזעהען....

איז מיין יודענע אויף מיר ארויס מיט א ויצעקו: אידיאט! אונטערצויגענער מענש! דו ווייסט נישט, אז מ׳גאהט אריין אין א שטוב, דארף מען פריהער

צי זענען אין ראדאם נישטא קיין לאקאטארען?

אין גאנצען לאנד ווערט דורכגעפיהרט א אקציע פון די לאקאטארען אויף צוויי געביעטען: ביליגער מאכען דאס דירה-געלד און אבשטעלען די עקסמיסיעס, וואס זענען בעשטימט אויף פריהלינג אויסצופיהרען זיי.

כמעט פון אלע שטעדט קומען אן נריסען, אז איבעראל זענען די לאקאטארען-פעראיינען ארויסגעטרעטען מיט פראטעסטען אויף מאסען-פערזאמלונגען, אויף וועלכע ס'זענען אנגענומען געווארען רעזאלוציעס בנוגע ביידע דערמאנטע אגבעוועהטאנטע פראגען. איבערהויפט האט צווישען די לאקאטארען מאסען ארויסגערופען אנ'אויפרעגונג די גרויסע כוואליע עקסמיסיעס, וואס בעדראהט טויזענדער לאקאטארען שוין פון די אנקומענדיגע מאנאטען טשערווען, מאי. די לעצטע צרה האט אנגעמאכט אזא רעש, אז אין גאנצען לאנד איז סטיכיש אויסגעבראכען א פראטעסט - בעוועגונג אבצושרייען די עקסמיסיע-סכנה.

און ס'איז נישט קיין ווינדער. אין יעדער שטאדט און אפילו שטעדטעל האבען די פארשטעהענדע עקסמיסיעס אנגעווארפען א פחד. דער קריזיס האט אומעטום זיך ארייגעריסען מיט זיינע שארפע נעגעל. די עקאנאמישע לאגע האט אנגענומען אזעלכע קאטאסטראפאלע פארמען, אז פיעל, זעהר פיעל בירגער זענען שוין נישט בכח צו פערזיכערען זיך כאטש מיט א דאך איבערן קאפ. זענען טאקע א כך שולדיג געבליבען פאר דירה-געלד און אויב מ'זאל זיי יעצט עקסמיטירען פאלען זיי גענצליך אויפ'ן ברוק און ווערען שוין די רעשט רואינירט.

אומעטום הערט מען. אז ס'ווערט עפעס געטוהן כדי איינצוהאלטען די עקסמיסיע-כוואליע. מ'הערט חאטש פראטעסטירען. אין אונזער ראדאם איז אבער שטיל, ווי דא האלטען קיין לאקאטארען נישט געווען, אדער די עקאנאמישע לאגע וואלט דא געווען אין פערגלייך צו אנדערע שטעדט א אויסנאהמסווייזע גליקליכע. אין דער ווירקליכקייט איז אבער אנדערש. נישט ראדאם האט נאך זוכה געווען, אז ס'זאלען נישט זיין קיין לאקאטארען און יעדער זאל זיך וואוינען אין זיין אייגען הויז אויך אין ראדאם נאך נישט פון יענע גליקליכע שטעדט וואס זאל נישט שפירען פון קריזיס און ארבייטסלאזיגקייט ראדאם איז אין ביידע היגזיכטען נישט פריווילעגירט און טאנצט מיט דעם זעלבען קריזיס-טאנץ, וואס אלע שטעדט און שטעטלעך.

איז טאקע א קשיא פארוואס ראדאם בעציהט זיך אזוי גלייכגילטיג צו די פארשטעהענדע עקסמיסיעס. מיר זענען נישט אזעלכע אפטימיסטען וואס זאלען גלויבען, אז ראדאמער גטריכטען זאלען נישט האבען ארויסגעגעבען קיין עקסמיסיעס צום אנקום פון פריהלונג. אפשר נישט קיין וואונדער איז הונדערטער, זאל זיין אפשר צעהנדליגער אלענפאלס עקסמיסיעס זענען וואהרשיינליך ארויסגעגעבען אויף ראדאמער לאקאטארען. האט דאך עפעס אונזער שטאדט געהאט א לאקאטארען-פעראיין וועלכער איז דווקא געווען פון די ערשטע, וואס זענען געגרינדערט געווארען אין פוילען. פאר וואס ווען קלענערע שטעדט נעמען א ווארט אין דער דאזיגער אנגעווייטאגטער פראגע, פארוואס וויל ראדאם גארנישט לאזען פון זיך הערען? אין דער צייט ווען פון אומעטום פליסען מעמאריאלען מיט רעזאלוציעס פון אלע שטעדט און שטעטלעך קיין ווארשא, פארוואס זאל ראדאם זיין א יוצא מן הכלל?

ראדאם איז שוין אזא שטאדט: אדער מען הערט פון איהר צו-פיעל אדער גארנישט.

ב. צ.

נישט אנטיסעמיטיזם זענען אזוי געפעהרליך פאר דער עקזיסטענץ פון דעם יידענטום, ווי דאס פערשווינדען פון דער יודישער סאלידאריטעט און די הויפט סיבה פון דער געפעהרליכער יודישער ירידה, פון דעם דראהענדען צוזאמענבראך. איך זאג צוזאמענבראך, נישט אונטערגאנג, ווייל דאס יודענטום קאן נישט און וועט נישט אונטערגעהען. אלע פאקטען און סימפטאמען פון אלטע העלער און פון טויזענדער אנדערע אזעלכע נביאים, מעגען זיי זיין נאך אזוי לאגיש און נאך אזוי אויסגעהאלטען, וועלען זיך ארויסווייזען אלס אונריכטיג וועגען דעם האבען שוין די אלטע יודישע נביאים, די נביאי האמת וצדק, נביאות געזאגט. אז אזעלכע נביאות וועגען דעם „אינטערגאנג פון דעם יודענטום" וועט קיינמאל נישט מקויים ווערען; אבער אויך א „בלויזער" צוזאמענבראך, נאך גלייך, אין וועלכער פארם און אין וועלכער מאס, בעדייטעט א קאטאסטראפע פאר דעם יודישען פאלק.

י. קיהן.

עס ברויך אזוי נישט זיין, מיינע הערן.

מיר ווילען דא נישט זאגען קיינעם קיין מוסר. מיר זענען אויסען בלויז צו דערמאנען די יודישע האנדווערקער בכלל און די האנדווערקער-טהוער בפרט, וועגען א ענין, וואס ברויך זיי שטארק נוגע זיין און נישט לאזען איינרוהען.

מיר מיינען דא די האנדווערקער-באנק וועלכע געהערט צו די שענסטע אינסטיטוציעס אין שטאדט. אחוץ די גרויסע פינאנסיעלע בעדייטונג און איהרע גרויסע נוצען, וואס זי האט לויט איהר פראגראם פאר דער בעפעלקערונג אהן אינטערשיד סיי סוחרים און האנדווערקער אויסער דעם האט זי א קאלאסאלע פרעסטיזש-בעדייטונג פאר דער האנדווערקער-בעוועגונג, וועלכע איז די לעצטע יאהרען זיך אזוי צעוואקסען אין אונזער שטאדט.

די האנדווערקער-באנק האט שוין דורכגעמאכט פערשידענע עטאפען, גוטע און שלעכטע און שטענדיג, אפילו און דער קריטישסטער צייט, איז זי ארויס בשלום אהן א מינדעסטען היזק פאר עמיצען און אזוי אהן דעם קלענטסטען שאדען פאר זיך. דאס איז געווען דערפאר וואס די האנדווערקער - טהוער האבען געארבייט בשלימות, ממש מיט מסירת נפש און זיך געווידמעט מיט לייב און זעלע צו דערהאלטען זייער פינאנץ-אינסטיטוציע, וואס זיי האבען בעטראכט פאר זייער שטאלץ און צירונג.

ליידער איז יעצט נישט אזוי. יעצט ווען עס קראכען ריעזען בענק, ווען עס פאלען פינאנץ-גבורים. יעצט ווען עס פאדערט זיך מעהר ווי שטענדיג צו שטעהן אויף דער וואך, האבען א טייל פון די אמאהל טיכטיגסטע און אקטיווע טהוער ארא בגעלאזען די הענד און געווארפען די ארבייט אויף געצעהלטע כמעט ווי אויף איינעם.

יעצט ווען די באנק האט שוין דורכגעמאכט דעם שווערסטען קריזיס און ס'איז דא גרויסע מעגליכקייטען די באנק זאל זיך סאנירען און בלייבען שטעהן פעסט אויף די פיס, וואלט געווען פשוט א פערברעך צו לאזען עטליכע מענשען שטעהן איבער'ן האלז אין מיטען די ארבייט און זיי נישט צו העלפען ארויספיהרען די באנק אויף איהר געהעריגער הויך.

ניין, עס ברויך אזוי נישט זיין מיינע הערען. דאס איז נישט די טבע פון די יודישע האנדווערקער אין וועלכע עס לעבט דאס געפיהל פון אחדות, פון חברישער סאלידאריטעט. מ'האט זיי דערפאר שטענדיג מקנא געווען. זאל די דאזיגע הערליכע טראדיציע פון איינינקייט און ברידערליכע ארגאניזירטקייט ווייטער פארטגעזעצט ווערען און זאלען אלע האנדווערקער סיי געווענליכע מיטגלידער, סיי די פירער און טוער זיך נעמען ענערגישער אין מיט א שטארקען ווילען אויפצולעבען די באנק, נעמענדיג גוט זיך אין זכרון אריין, אז די עקזיסטענץ און גוטע ענטוויקלונג פון באנק איז די נשמה פון די האנדווערקער-באוועגונג אין אונזער שטאדט.

מ.

אנקלאפען?

— וואסז אנקלאפען צו אנ'אייגען נעכט; גאנצע נעכט זינגט זי פון שלאף עפעס אזעלכע מאדנע משונה'ריגע זמירות; רומבע, שנומבע, און דערביי קלאפט זי מיט די פיס.

וועק איך זי איבער: גאלדע פייגעלע, דו שלאפסט?

— כ'שלאף נישט, כ'בין אויף — ענטפערט זי מיר.

— וואס דען זינגסטו עפעס אזעלכע מאדנע זמירות אין מיטען נאכט? און וואס קאפסטו דו עפעס מיט די פיסז

— אזוי טוט מען, האט זי מיר געענטפערט — אין זאקאפאנע!...

צו וואס ווייבער קענען זיך אלץ צוגעוואוינען. און דאס ערגסטע הערט איהר, איז ביי ווייבער דער ערשטער ארויפטאהר...

דאס ערגסטע איז אבער מיט די אנקלאפען! וואס אנקלאפען און וואס איז דאס עפעס סארט נייע מאדע ביי דיר אין מיט'ן העלען טאג ביי זיך אין דער שטוב?

— אזוי טוט מען אין זאקאפאנע — האט זי קאלטבלוטיג געענטפערט.

די לעצטע צוויי טעג, האט זי זיך גענומען צו א נייע „פראפעסיע"; זי גייט א גאנצען טאג אויף די טרעפען געהט ארויף אויפ'ן פירטען שטאק, און צוריק אראפ. ווידער צרויף און ווידער אראפ.

פרעג איך זי גאלדע פייגעל. וואס איז דאס פארא משוגעתז כתם קריכען אויף די טרעפען אראפ און ארויף?

— אזוי טוט מען אין זאקאפאנע — האט זי געענטפערט: ארויף אויפ'ן בארג און אראפ פון בארג, ווידער ארויף און אראפ.

י. אב — נעק.

לעמקע גייט רעדלען מצות

(א ראַדאָמער בילדעל)

באַלד נאָך פורים, ווי נאָר דער עולם הויבט זיך אָן אויסצוניכטערען פון דער שכרות - וואַקכאַנאַליע און די נאַטור הויבט זיך אָן וועקן פונם לאַנגען בערישן ווינטער־שלאָף, אַזוי גיט זיך לעמקא אַ ריס־אָב פון זיין מקום־מנוחה, גלייכט אויס זיין געהויקערטען רוקען. דאָס גע־שטופּעלטע פּנים בעקומט צוריק אַ לעבעדיגע מראה, זיינע אויסגעלאָשענע אויגען גלאַנצען און דאָס רעזיגנירטע האַרץ וואַקסט־אויף מיט האָפענונג.

עפּיס האָט אין זיין גאַנץ וועזען אָנגעהויבען שפּרודלען אַ זענעפטיגקייט אונבעשטימטע געהיימע האַרץ־סטרונעס נעמען איהם מונטערן און רופען: „לעמקע גהה ארויס מקבל פּנים זיין די נאָר וואָס אויפגעהענדע פריהלינגס זון"...

אָבער נישט די פריהלינגס־לופט, וואָס שמעקט מיט אַנגענעהמע ריחות, קאָן איהם דערפרישען דאָס האַרץ. לעמקע ווערט אפילו נישט נתפּעל פאַרן גרויסען קוואַל פון ארבייט, וואָס מאַכט זיך גראַד אין דער איצטיגער פּאַר פּסח־צייט וואָס מען דאַרף באַקען, מאַכען און קויפען, און וויפיעל הענד עס זאָלען זיין. איז פאַר אַלע דאָ בעשעפטיגונג וואו אַ שליפּ־מזל, אַ טויגעניכטס, אַ לא יוצלח לשום מלאכה, קען ער יעצט זיין פּראָדוקטיוו, פערדינען געלד און דערצו נאָך האָבען אַ שטאַרקע ממשלה אין דער האַנד און געוועלטיגען ביד רמה.

לעמקע, דער תמיד פעדהאַרעוועטער אַרבייטס־יונג ווייסט דעריבער, אַז דער איצטיגער פּעריאָד פון פורים ביז פּסח איז בעזונדערס פאַר איהם, ווי אַן־אָנגע־אויפהערליכע ראָמאַנטישע לעגענדע, וועלכע ווייסט גאָרנישט פון די דאָזיגע טעג. וואָס ברענגען איהם חיות אויף אַ גאַנץ יאָהר ארויס. צי לעמקע וואָלט שוין היינט נישט געלעבען אויפ'ן עולם האמת, וואָרום שוין ביי דער מגילה, לייענען האָבען איהם די אויגען אָנגע־הויבען פינקלען. אסתר המלכה האָט אזוי צושפּילט זיין פאַנטאַזיע, אַז פּשוט עס פעהלט איהם אַ מינוט צו לעבען... ער וואָלט איצט אויף אַדלער־פליגלען זיך געלאָזט אין דער וועלט אריין, צו כאַפּען אַ בליק אויף אָט דער שעהנע מלכה, כדי צו זיין נאָהנט ביי איהר אָטעם לכל הפּחות געצעהלטע מינוטען. אָבער צי וועט ער געפינען דעם דאָזי־גען וועג?...

שטעהט ער אַזוי אַ ווייל פערטראַכט און פאַרשט מיט זיינע פאַנטאַזי־שע אינסטינקטען, ווי אַזוי דורכצובּרעכען אַ וועג צו דער בתולה און שענקען איהר אַ ביסעל פון זיין מאַנישקייט ביז — אין זיין מוח טהוט אַ בליץ אויף אַ גליקליכער געדאַנק:

— לעמקע גייט רעדלען מצות... און דאָ עפענט זיך פאַר איהם ברייטע גליקליכע האָריזאָנטען, ווי נאָר עס הויבט אָן שאַריען אויפ'ן טאָג, לויפט שוין לעמקע אויף דער פּיעקעלנע און וואַרט אָן דעם גליקליכען מאָמענט, ווען אין דער מצות־בעקעריי וועט זיך אָנהויבען רודערען און עס וועלען זיך בעווייזען זיינע גוט־בעקאַנטע דינסט־מוידען מיט וועלכע עס בינדט איהם געהיימע האַרץ־פעדים מכמה יאָהרען. דאָ האָט ער טאַקי דאָס עקספּלואַטאַציע פעלד אויף צו בעווייזען זיינע סענטי־מענטען צו טראַנע־לאה די אַלטע בוגרת, אָדער ציפּע יענטע, דעם בעל העגלה'ס גע'גט ווייב, וואָרום אַ גאַנץ יאָהר לעבט ער אויף געהאַקטע צרות זעלטען ווען עס קומט איהם אויס צו כאַפּען אַ... חידושניע מיט איינע פון די דינסט־מיידען. אַ גליק, וואָס ער טראָגט דאָס טשאָלענט צום אָנזעהעדי־גען ראַדאָמער בעל־הבית. קאָן לעמקע אריינכאַפּען אַ פלירט על רגל אחת, אָבער ווייטער איז ווי געוועז. לעמקע'ס איינציגע טרייסט און האָפענונג איז דעריבער דאָס מצות־באַקען ביי וועל־כען ער פערנעמט אַן אָנזעהעדיגען אָרט.

פון באַלד פריה אָן שטעהט ער צו־געקלעפּט צום גרויסען רהבותדיגען טיש און רעדלעט מצות: ראַץ—ראַץ—ראַץ אַהין—און צוריק. און גראַד ביי דער דאָזיגער אימפּראָוויזאַציע פיהלט ער פון צייט צו צייט אַ נאָגעניש ביים האַרץ. ווי עפּעס וואָלט זיך ביי איהם אָבגע־ריסען. נעמט ער להכעיס שרייען אויפן קול: „מאַכן נישט קאַ גראָבע טייקען", דערוויל ווערט ציפּע־יענטע אויפמער־קזאַם דעראויף און געהט איבער אויף אַ קאָנטער־אטאַקע: „לעמקע אַ רוח איז דיינע ביינער, קאָנסט נישט רעדלען, גייושע קיין ראַיעק", ווערט אין דער מצות־בעקעריי אַ בהלה, אַלץ פּילדערט און ליאַרמט, ביז איינע פון לעמקעס געליבטע דינסט־מוידען שענקט איהם אַ נאַריש־לעקעשוואַטע שמייכעלע און לעמקע צוגעהט זיך ווייטער אין זיין פיבערהאַפטע אַרבייט: ראַץ—ראַץ ראַץ אהין — און צוריק...

ווען אין דער שטאָדט האָבען זיך גענומען טערשפּרייטען קלאַנגען, אַז די מכאַנישע בעקעריי געהט פערשלינגען אַלץ אויף ענס, איז דער גראָב־הויטיגער לעמקע געבליבען אָהן לעבען, ווי אַ ליימענער גולם אָהן דעם שם המפורש אונטער דער צינג. איז ער ראַנלאָז גע־שטאַנען אויף דער שוהל־גאַס און נישט געהאַט מיט וועמען זיך שואל־עצה צו זיין וועגען דעם גרויסען אומגליק זיי־נעם. וואָס מען געהט איצט צו שטערען די העררליכע אידיליע פון זיין אויסגע־טרוימטע ראָמאַנטיק. דאָ האָט ער דער־שפּירט, אַז אַ סוף נעמט צו זיין לעבען, אַז דער מלאך המות האָט איהם אָנגע...

א טאג ראדאמער סענסאציעס...

אונזער שטאָדט איז אין משך פון נעכטיגען טאָג געוועזען דער אביעקט פון אַלעם וואָס לעבט.. עפּעס איז געשעהן... אָבער וואָס?

דער „טיימס", „נייע פרייע פּרעסע", און.... „אָססאָפּניע וויאַדאָמאָשצי". האָ־בען ארויסגעלאָזט ספּעציעלע ביילאַגעס געווידמעט אונזער שטאָדט רעים פאַרדאָן -- ראַדאָם.

אייגענטליך וואָס איז געשעהן?

נעכטען אין דער פריה איז די שטאָדט עלעקטריזירט, אויפגעטרייסעלט און אויפגעציטערט געוואָרען פון אַ ידיעה, אַז רעפּוטאַט גרינבוים האָט פערלאָזט פּוילען און אלס רעפּוטאַט צום פּוילישען סיים איז געוועהלט גע־וואָרען נישט קיין אנדערער ווי אונזער בן־עיר אברהם דיפּלאָמאַט

ווער האָט זיך גערעכענט אויף אַזאַ מעשה. ווער האָט געגלויבט אַז דאָס וועט געשעהן...

די ידיעה האָט ארומגענומען די גאַנצע שטאָדט און אונזער רעדאַקציע איז געווען פאָרמעל בעלאַגערט פון כוי־זענטער מענשן, וועלכע האָבן אויפגענומען די בשורה טובה מיט פרייד און התלהבות...

וועמען האָט איהר צווישען דעם עולם פערהערער נישט געזעהען. מענ־שען פון אַלע שיכטען, קלאַסען און פּאַרטייען, אפילו די „אגודה" האָט זיך געפרעהט... איהרע „לידער" ר' חנעך און ר' מענדעל, ווינשען די ציוניסטען מזל טוב

דאָס גערער שטיבעל צוזאַמען מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אָרגען תיינט אין אין די רעפּרעזענטאַציאָנס זאַלען פון סיימיק אַ פייערליכען ראוט. ווי עס אינטאָרמירט מיך דער אַלע טאָל גוט אינפאָרמירטער ראַדאָמער פּאַר־שטעהער פון דער יודישער טעלעגראַ־פען־אַגענטור, קומען אויפן ראוט די סענבעורינס פון „מאַרשקיע אָקאָ" די שוועסטערן תאַלמאַ ווי אויך... דער רעדאַקטאָר פון דער „הייליגער ציישונג", ר' עקערמאַן, וועלכער וועט אויפן ראוש האַלטען אַ רעפעראַט א.ד.ט. „נידער מיט גריגבוימען, זאָל לעבען דער נייער יורש".

דעפּעשען פליהען ווי די קוילען אויפן מזרח פראָנט. אָט אַ טעלעגראַם: „מיר גראַטולירען סטאָפּ, דעם ראַדאָמער יודענטום סטאָפּ — פעלקער בונד סטאָפּ.

די פרייר פון ראַדאָמער יודענטום איז אָהן אַ גרענעץ. יודען האָבען גע־טאַנצט אין די גאַסען. דער טראַמוויי און אויטאָבוסען־פערקעהר אויף דער לובלינער גאַס איז אָבגעשטעלט געוואָ־רען. די ציוניסטען האָבען אין די פענ־סטער ארויסגעהאָנגען גרויסע ביל־דער פון נייעם דעפּוטאַט, באַצירט מיט בלוי ווייסער פאַהנער...

דער הייגסיגער „היינט" האָט גע־בּרענגט אַ קורצע דעפּעשע פון זיין ראַדאָמער קאָרעספּאָנדענט: „די וואַהל פון אברהם דיפּלאָמאַט אלס דעפּוטאַט אַ קלאַפּ פאַרן ראַדאָמער „אינזורפאַטאָר". (3 שורות — 9 גראָשען...). נעבען דער דעפּעשע איז געדרוקט די פאָטאָגראַפיע פונם קאָרעספּאָנדענט...

דער ניי־געבאַקענער שליח צבור פּאַהרט אינגיכען קיין וואַרשא כדי אבצוגעבען די שבועה. איהם וועט בעגלייטען זיין בעסטער גוטער „פריינד" — איטאַליענער קאַרטשאַ...

מיר פאָהרען ווייטער... וואָס? פער־אייניגט? ווער?...

טאַקי. די צדדים פעראייניגט. הערט אַ מעשה. אין דער קהלה האָבען זיך די צוויי לאַגערען, כינע און יאַפּאַן, פייער און וואַסער פעראייניגט. די וועלט געהט אונטער, אַז דאָס האָט געקאָנט געשעהען... „ער" מיט אַ גרויסע „ע" געוואָרען אַ ציוניסט.. דאָסטוועט. איך בין צעמישט געוואָרען, געוואַלד האָט טהוט זיך דאָ?

קאַנטול לייביש מענדעל און ר' יונה דער ראַדאָמער „מאַזור" זיצען צוזאַמען אין דער קהלה און צוליעב'ן שלום וואָס איז געשלאָסען געוואָרען האָבען זיי ארויסגעשיקט אַ פערעה־רונג'ס דעפּעשע צו דעם שלום־פרעדי־

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ראדאם.

א קאלעקטיווע פארלעזונג וועגן דער „סלע"-אקציע — דער פסק-דין פון דער שיעד'ס-קאמיסיע אין ענין פון ח' ווייסבארד. — תנך-קורסען.

(קאמוניקאט)

אין שייכות מיט'ן פארשטעהענדען קאנגרעס פון „העברעאישען-וועלט-פער-באנד" („ברית עברית עולמית") וועט שבת $3\frac{1}{2}$ אז. נ.מ. פינקטליך פארקומען א גרויסע צווישען-פארטייאישע ציוניסטישע פערזאמלונג אין אייגענעם לאקאל אויף וועלכע די ח"ח: י. פרענקעל פראפ. י. קארמאן און מ. לוקסענבורג וועלען ארויסטרעטען מיט רעפעראטען וועגען די „וועגען און ציעלען פון דער העברעאישער בעוועגונג". נאך די רעפעראטען וועט צווישען די פערזאמעלטע יוגענד-ארגאניזאציעס פערטיילט ווערען דאס מאטעריאל צו דער „סלע"-אקציע פון „תרבות".

אלע ציוניסטישע יוגענד-ארגאניזאציעס ווי „השומר", „החלוץ" ביתר און ברית הצה"ר ווערען אויך אויף דעם וועג געבעטען צו קומען פינקטליך צו דער פערזאמלונג.

* * *

דער קאמיטעט פון דער ציונ. ארג. אין ראדאם האט אויף זיין לעצטער זיצונג מיט א איבערוויגענדער מערהייט פון 8 געגען 2 גענומען צו קענטניס דעם בעריכט און דעם פסק-דין פון דער שיעד'ס-קאמיטע וואס איז בערופען געווארען אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג, צו ענטשיידען וועגען די בעשולדיגונגען און דיסציפלין-טרוך מצד ד׳ חבר יצחק ווייסבארד לגבי וועלכען ס'האט זייער צייט אנגענומען שריט דער פאריגער קאמיטעט און אפגע-שטעלט חבר ווייסבארד'ן און זיינע רעכט. אלס קאמיטעט מיטגליד ביז צו דער ענטשיידונג. דער פסק-דין פון דער שיעדס-קאמיסיע לויטעט:

1) חבר ווייסבארד ווערט אנערקענט אלס שולדיגער און מיטהעלפען דירעקט אדער אונדירעקט צום שאדען פון „קרן היסוד" צוליב דעם סקאנדאל פון אויפרייסען דעם קהיל-מיטינג בשעת דער פאריאהריגער אקציע דורך א גרופע פעראינטערעסירטע פערזאנען.

2) חבר ווייסבארד ווערט אויך אנער-קענט אלס שולדיגער אין ברעכען די ציוניסטישע אחדות בשעת די לעצטע קהלה-וואהלען, דערמיט וואס ער האט זיך געשטעלט אלס קאנדידאט אויף איינער פון די אנטי-ציוניסטישע און אנטי-געזעלשאפטליכע ליסטעס אין אונזער שטאדט.

3) ממילא האט דער ציונ. קאמיטעט געהאט רעכט ווען מ'האט דעם חבר ווייסבארד צוליעב די דאזיגע קורצ-רעדע קלאנגען אפגעשטעלט אלס קאמיטעט מיטגליד.

4) דאביי דריקט די שיעדס-קאמיסיע

כאפט ביים גורגרת און וויל איהם דער-ווערגען, פאלט ער אריין אין היסטעריע און הויבט אן חייגען אויפ'ן קול: „טאטע, טאטע, וואו האסטו מיך איבערגע-לאזט?!!"...

אבער קיינער הערט איהם נישט. מענשען לויפען בהלה'דיג איבער דער שוהל-גאס און לעמקע זיצט אזוי אויף דער שוועל פון זיין טהיר, און ווארעמט אויס זיינע זידיגע טרעהרען א קעגען דער זון. די קאץ ליגט ביי זיינע פיס און ווארעמט זיך. אויך פון צייט צו צייט טהוט די קאץ איהם א קוק אין די אויגען אריין און א מאך א ווייך-געפיעטשעטען „מיאו", א מין קעציש לשון: „לעמקע וואו האסטו ערגיץ גע-שטעלט די מילך? מ'בעדארף נייטיג א לעק איינצוגעסען דעם גומען!" נעמט לעמקע גלעטען איהר איבער דער פעל און א צייט טוהן פארן אויער, און מיט א שטראם טרעהרען הויבט ער אן רעדען אויסטנעה'ן זיך מיט דער קאץ, אז נישט לאנג און ביידע וועלען זיי זיין אויפ'ן עולם האמת, ווייל שלעכטע מענשען זענען איצט פערהאן אויף דער וועלט, זיי צושטערען אלץ. אלץ, אפילו די זיסע ראמאנטיק...

געהט פערביי אנ'ערנסטער מענש, א מסהר קענעהדיגער. וואס ווייסט לעמ-קע'ס פערלעגענהייט, מהוט איהם ווינה ס'הארץ צוקוקענדיג זיך צו לעמקע'ס היסטערישע צושטרייטקייט, שטעלט ער זיך אפ און קניפט אן די בערויערלי-כע פראגע: — לעמקע וואס ווינסטו?...

בעקומט ער דעם טרויערינען רעזיג-נאציע-ענטפער, אז די מצות-בעקערייען וועלען היי-יאהר זיין געשלאסען, ממילא געהט שוין פערלוירען זיין וועלט. נעמט ער איהם מוגטערן און א ביסעל היי-בען אין קוראזש, צוריק אריינברענגען אין אמאליגען מוט און דיימלכער גיט ער איהם אנצוהערען, אז ס'איז א ליי-גען, אלע מצות-בעקערייען ווילען ווי יעדעס יאהר נארמאל פונקציאנירען.

— אזוי: שפרינגט לעמקע אויף א בע-רוישטער — די מצות-בעקערייען וועלען זיין אפען? — א—ו—ד—א—י?...

— יא, יא. לעמקע מען הויבט שוין אן באקען מצות. מעגסט זיך נעמען צו דער ארבייט.

טהוט זיך לעמקע א שמעל אויף די פוס, פערטרייבט די קאץ אין שטוב אריין, שטעקט אריין צוויי פינגער אין מהויל א ס ו י ס ט ש איך מיט גבורה:

— לעמקע גייט רעדלען מצות!..

אביחיל.

גאר אריסטיר בריאן...

דער ראדאמער רב קעסטענבערג ארדענט אין דעם פרעזעס פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ה' יחיאל פרענקעל א יובילעאום אקאדעמיע אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" מיט'ן אנ-טייל פון גערער רבין און פאביאניצער רב ר' מענדעלע.

מען גראטולירט און ווינשט זיך מזל טוב, געמאכט שלום...

אין גאס א טומעל, א געלויף... די צייטונגס-יונגלעך שרייען בקול רם „ראדאמער טאגבלאט"! ערשטער נו-מער!.. איך גיב א נעם א צייטונג אין האנד. עס איז מיר אויך נישט גוט געווארן... טאקי א „ראדאמער טאגבלאט" און רעדאקטאר נישט קיין אנדערער חי דער רעדאקטאר פון ראדאמער „דזיען דאבריי" קובא כוואט, דער גרויסער יודיש קענער און פובליציסט פון „יונייטעד פרעס" און „האוואס אגענטור".

איך קוק אדורך די צייטונג. ווידער סענסאציעס: מולער און רובינליכט אמטירען צוריק אין דער קהלה אזוי ווי אין די אלטע גוטע צייטען. היטלער געווענדעט זיך וועגן איבערנעהמען דעם כסא רבנות אין ראדאם צוליעב זיין דורכפאל ביי די פרעזידענט-וואה-לען אין דייטשלאנד, לינדבורגס קינד געפונען געווארען ביי הרב טייטעלבוים, דער פעלקער-בונד דעלעגירט קיין רא-דאם א ספעציעלע אויספארשונגס קא-מיסיע מיט'ן סאציאליסט וואנדערוועלדע אין דער שפיץ, כדי זי זאל רעגולירען די ראדאמער מצה—פראגע... די מעכא-נישע בעקעריי וועט באקען מצות אויף פסח שני... פראפעסאר קארמאן איינגעלאדען איבערצונעהמען א קא-טעדרע אויפ'ן העברעאישען אוניווערזי-טעט אין ירושלים... די סענסאציאנעלע ידיעות האבען מיך שוין אין גאנצען משוגע געמאכט...

איך גיב א לויף אין „וויוא" כדי זיך אביסעל אפצורוהען און צו כאפען א טענץ, א פליר... דערווייל... ווי פרעזעסין פרוי ווינער לעוויטע, ענטשול-דיגט לעהין האלט א רעפעראט אין העברעאיש... אין דער דיסקוסיע נעמען אנטייל די פרויען צמח, פישמאן און פריילין דארא ראזענבערג... אלע רע-דען העברעאיש...

אברוהען זיך, א געשעפט פאר א לעדיג-געהער.

איך קום אריין אין דער ציוניסטי-שער ארגאניזאציע... א אידיליע... מען זיצט ביי איין טיש, דאראירעניג זיך געגענזייטיג, מען טשאמטשקעלט זיך כמעט... ווי מען קושט זיך אזוי ווי טייבעלעך... ר' מרדכי לייב מיט ר' משה לוקסענבורג, מאיר גראנעק האלט אויף זיין שויס זיינע צוויי „פויינד" — דעם מורשה פון קרן קימת און זשורנאליסט פון „נאווע סלאווא"...

אין „פלופאס" האלט אב א פערזאמ-לונג די „אפאזיציע" מיט'ן „שווארצען שמאי" בראש און זי בעשליסט זיך אויפצולעזען. אז שלום, אין שלום אויף אלע פראנטען...

איך זעה אזעלכע נסים ונפלאות, לויף איך ווייטער... אבער מען לאזט מיך נישט דורך און ווער... פאליציי, וואס איז פרעג איך? איהר זעהט נישט אז מען מארשירט. ווער מארשירט, וואס מארשירט... איך גיב א הויב דעם קאפ און... דער „ברית תרומפל-דור" צוזאמען מיט'ן „השומר" בראש מיט זיין עקסצעלענץ און הויהייט פאן כאווא מיט דער ציוניסטישער גוואדריסטין „פארביגער" אסתר גע-ארעמט... אונטער די קלאנגען פון דער ערשטער בריגאדע מארשירען זיי אויפ'ן פראנט קעמפען געגען די ענגלענדער פאר זייערע מעשים טובים...

פערשטעהט זיך אז צווישען זיי דער דאזער-קאנדידאט ר' כשה און דער „אראבער-פריינד" פרעזעס מידלער... אהן זיי קען גארנישט זיין...

אנגעפיהרט די קעמפער און ארויף אין דער ציוניסטישער באנק. דארט איז מלא שבחה... מען קושט זיך אויף וואס די וועלט שטעהט... יולעק מיט פויילין מאניע, די הלל מיט דער אנ-דערער פון מין הפה... און קאזלאוו קושט אויס מאנגעל אין יעדעם מין... די האנד... פראגעס פרעהט מען זיך? די באנק געקריגען א הלוואה פון

זונג אויף דער האנדלונג פון פאריגען קאמיטעט וואס האט וועגען זיין האלטונג נישט כורינ געווען בכלל דעם ספר· אינטערעסירען הבר הייסבארד ביז צו דער לעצטער רגע.

5) צוליב דעם אלעם בעשליסט די קאמיסיע צו בעשטראפען דעם ח׳ הייסבארד סימבאליש מיט איין זלאטי לטובת קק״ל, ליקווידירט דערמיט דעם סכסוך און שטעלט צוריק דעם ח׳ הייסבארד׳ן אין זיינע פולקאמע רעכט אלס מיטגליד פון דער ראדאמער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

אין די מאטיווען ווערט ערקלערט או קיינעם פון באשולדיגטע פארטיי· דיגער איז עדות איז נישט געלונגען צו באווייזען די אבסאלוטע אומשולד פון ח׳ הייסבארד און א גאנצע רייהע באוויזען באשטעטיגן אז דבר ה׳. איז אשר אומדירעקט געוויסערמאסען שולדיג אין דער שטערונג פון דער קהי״ס — אקציע און לגמרי שולדיג אין ברעכען די ציוניסטישע אחדות בשעת די קהלה וואהלען. פון דער צווייטער זייט האט די קאמיסיע געמוזט נעמען אין אכט א גאנצע רייהע מילדערענדע אומשטענדען ווי צב״ש די אפטמאליגע ציוניסטישע פארגאנגענהייט פון בעשולדיגטען אלס פארמלחמה׳דיגען קאנספיראטיווען ציוניסטישען טהוער, אלס שפעטערדיגען מסירת נפש׳דיגען וועכטער פון דער קאלאניע „פרדס-חנה״ אין א״י און אלס טעטיגען ציוניסטישען עסקן אין דער נאהנטער פערגאנגענהייט. ווי אויך די התנצלות פון באשולדיגטען און זיינע פערפיידיגער, אז ער איז געווען אין טייל פון זיינע האנדלונגען בעאיינפלוסט פון געצוואונגענע שלעכטע השפעות מצד געוויסע עלעמענטען. דעריבער האט די קאמיסיע [illegible] אנערקענען די שולד געקנסט ח׳ הייסבארד בלויז סימבאליש מיט איין זלאטי. די קאמיסיע איז בעשטאנען פון די ה״ה צבי קארץ, משה בלומאן, און מרדכי קארמאן.

די ה״ה לוקסענבערג און שפאנוויינער האבען צוליב זייער באזונדערע שטעלונגען אין א.ד. ענין ארייננעטראגען אויף דער א. ד. קאמיטעט-זיצונג א „וואטום סעפעראטום״.

• • •

היינט פרייטאג-צונאכטס 8 פינקטליך וועט פארקומען די 13-טע תנך-לעקציע א.ד.ט. „זכריה השני״. רעפערירען וועט פראפ. ש. אפעלבוים.

• • •

דער סעקרעטאריאט פון דער ציונ. ארג. האלט פאר זיין חוב ביי דער געלעגענהייט פעסטצושטעלען, אז אין בעריכט וועגען דער בעריכטס-פערזאמלונג פון צעהנטען ציונ. צוזאמענפאהר וואס איז געווען פערעפענטליכט אין לעצטען נומער פון „ראד. לעבען״ זענען ארייננעפאלען א רייהע אונפינקטליכקייטען, נעמליך: 1) ס׳איז נישט אמת, אז חבר לוקסענבורג האט געפאדערט באנאטעליזירען דאס פרעזידיום פון צ. ק. 2) די פראטעסט-רעזאלוציע נעגן ד״ר כהאן האט אויך אין אונזער רעדאקציע נישט געהאט דעם כאראקטער וואס ס׳ווערט אנגעוויזען אין „ראד. לעבען״.

שוחטים, רבנים, וואהלען און מצות

דער „פרעהליכער״ ערב-פסח-סעזאהן אין ראדאם.

צו פסח איז נאך א פאר וואכען, אבער ביי אונז האט זיך שוין בעצייטענס אנגעהויבען דער חד-גדיא שפיעל.

קודם כל האט זיך אנגעהויבען מיט די מצות. די בעקער׳ס פון דער יודישער מעכאנישער בעקעריי האבען געשטרעבט איבערצונעמען אין זייער רשות דעם מצה-אויסבאק. דער ריוח פון דער מצה-פראדוקציע האבען זיי בעשטימט אויף צו פערענדיגען דעם בנין פון דער מעכאנישער בעקעריי, וועלכער געפינט זיך אין מיטען דער ארבייט. ווייזט אויס, אז דער דאזיגער ארגומענט האט נישט געמאכט דעם נעהעריגען רושם און ס׳האט זיך געשאפען געגען דעם אין שטאדט א אפאזיציע, וואס האט נישט מסכים געווען איינצופיהרען א מצה-קארטעל.

דער טומעל ארום די מצות האט זיך נאך רעכט נישט געהאט איינגעשטילט און פלוצלינג האט זיך געלאזט הערען א פרישע גייער. הרב טייטעלבוים האט בעקומען צוגעשיקט פון ה׳ סטאראסטא א מעלדונג, אז אין זיין קאמפעטענץ אלס פ. א. בעלאנגט דאס ארויסגעבען צייגנישען די שוחטים, דורך וועלכע ער בעפולמעכטיגט אויסצופיהרען די ריטועלע פונקציע פון שחיטה. אין דער מעלדונג ווערט געזאגט, אז אזעלכע עהנליכע צייגנישען ארויסגעגעבען פון אנדערע זענען נישט גילטיג און אויב די שוחטים וועלען נישט בעזיצען קיין בעשטעטיגונגען פון הרב טייטעלבוים וועלען זיי נישט אריינגעלאזט ווערען אין שחט-הויז אריין. צום סוף ווערט פערלאנגט פון הרב טייטעלבוים ער זאל צושטעלען אין דער סטאראסטווא א רשימה פון די יעניגע שוחטים, וועלכע ער אנערקענט און ערלויבט צו שחט׳ן.

אזעלכע מעלדונגען האבען אויך בעקומען צוגעשיקט די גמינע און דער דאקטאר פון שחט-הויז.

בעקומענדיג אזא פולמאכט אין עניני שחיטה האט הרב טייטעלבוים גענומען קוועסטיאנירען די רעכט פון צוויי נייע שוחטים, וועלכע די גמינע האט אנגאזשירט. דאס זענען א געוויסער אליעזר בערמאן און דער כאמאלינער שוחט. געגען די לעצטע כרעט יעצט ארויס הרב טייטעלבוים, אז זיי זענען נישט אויפגענומען געווארען מיט זיין הסכמה און ער איז איינגעקומען אין דער סטאראסטווא מ׳זאל די דאזיגע צוויי נייע שוחטים אבשטעלען אין זייער טהעטיגקייט.

וועגען איינעם, דעם שוחט אליעזר בערמאן האט די גמינע שוין ערהאלטען א ענטפער פון דער סטאראסטווא, אז איהם איז נישט ערלויבט ווייטער צו שחט׳ן. הרב טייטעלבוים עררווארט אויך דעם זעלבען ענטפער בנוגע דעם כאמאלינער שוחט.

טאמער האבען מיר געהאט נאך ווייניג נייעס, האבען מיר א דריטע סענסאציע. אנשטאט ס׳זאלען איבערנעהן די וואהלען פון ביידע פרעזעסען פון דער נייער געוועהלטער קהלה: פון ראט און פערוואלטונג, ווי מיר האבען פריהער געמיינט, וועלען פארקומען אינגאנצען אויף דאס ניי קהלה-וואהלען און ביז צו די נייע וואהלען, זאל צוריק ארוף די אלטע קהלה. דאס לעצטע איז נאך נישט קלאר בעוויסט. פארהאן צוויי דעות, איין טהייל זאגט, אז דער ראט מיט דער פערוואלטונג פון דער פריהערדיגער קהלה זאל צוריק ארויף און זיי זאלען אנפיהרען מיט די נייע וואהלען, און פערהאן א צווייטע יש-אומרים, וואס האלט, אז נאר דער אלטער ראט וועט ארויף און נישט די געוועזענע פערוואלטונג, מחמת די לעצטע האט זיך אנגעגעבען אין דעמיסיע. דער אלטער ראט ארויסגעהענדיג צוריק אין גמינע וועט וועהלען א נייע פערוואלטונג, וועלכע זאל זיין די מעכנישע אנפיהרערין פון די נייע קהלה-וואהלען.

א האלבען מיליאן פונט פון דער ענגלישער באנק און עפענט זיך א אבטיילונג אין תל אביב. דער דירעקטאר פאהרט היינט אב קיין ארץ ישראל.

איך קום צוריק ארויס אין גאס... פרישע נייעס... אלע וועקסלען זענען געצאהלט געווארען. דער רעיענט געווארען ארבייטסלאז... או אבגענומען די נאדזארען, אלע פאבריקען געהען מיט׳ן פולען רויך. מיט איין ווארט דער קריזיס איז אוועק...

די גמילות חסד-קאסע און עזרה ליקווידירען זיך צוליב מאנגעל אין „קליענטען״. דער קרן היסוד און קרן קימת שיקען אלע טאג אוועק זעק מיט געלד קיין ירושלים... פאדאטקעס געווארען אבגעשאפט... פשיביטשעווסקיס צוקערניע פערוואנדעלט אין א „מוללען רוזש״... אין אחרון אחרון חביב. ר׳ אישע דער גרינער געווארען פרעזעס אין „מזרחי״ און אנגעהויבען האט זיך די ליכטיגע צייט פון וועלען אונזער בן-עיר אלס סיים-דעפוטאט. דאס הייסט א אויפטוהו.

• • •

איך גיב א בליק אויפ׳ן קאלענדאר...

1 אפריל — „פרימא אפריליס״...

אהא, איצט פערשטעה איך שוין...

פ. פאזנאנסקי.

פערשמארצענער מיהמע אין חלום. אזוי לאנג דערצעהלט מען, אז יעדעס מאל נאך אזא חלום איז עפּעס געשעהן. אמאהל שטארבט עמיצער חלילה פון דער פאמיליע, אמאהל געשעהט א גנבה. אמאהל אנאנדערע צרה. מיט איין ווארט יעדעס מאהל ווען יענע מיהמע זעהט זיך מיט עמיצען אין חלום איז עס א פאטאלער סימן.

די דאזיגע סוגעסטיע און איינבילדינגס-קראפט איז אזוי טיף אריין אין דער דאזיגער פאמיליע, אז אפילו קליינע יונגע קינדער פון דער זעלבער משפחה זענען בעהערשט געווארען פון אזא געפיהל און געגלויבט דערין באמונה שלימה. ס'איז אזוי ווייט אוועק, אז נאך אזא חלום האט מען שוין נישט געווארט אז ס'זאל עפּעס וואס געשעהן, נאר מ'האט טאקע באלד אוועקגעגעבען א קרבן, כדי ס'זאל קיין צווייטען נישט שאדען. אט אזוי טאקע האט געהאנדעלט דאס יונגע 16-יעהריגע מיידעל שרה ריכטמאן.

אין א געוויסע נאכט איז צו איהר אין חלום געקומען יענע פערשטארבענע מיהמע. שרה איז אויפגעקומען ועחר א דערשראקענע. פאר איהר איז שוין קיין ספק נישט געווען, אז עפּעס וועט מוזען געשעהן. אין די פאנטאזיע ביי איהר זענען אויסגעוואקסען שרעקליכע בילדער, וואס האבען איהר קיין רוה נישט געגעבען. זי האט אנגעהויבען ציטערען איבער איהרע עלטערען, שוועסטער און ברידער. אז ס'זאל זיי חלילה נישט געשעהן עפּעס און זי האט געטראכט, אז איידער ס'זאל עמיצען פון איהר פאמיליע עפּעס שלעכט געשעהן וויל זי זיין דער קרבן און אויסלייזען די שטוב

געטראכט און בעשלאסען.

זי האט קיינעם נישט דערצעהלט וואס זי געהט טוהן. זי האט זיך פערשלאסען אין א בעזונדער צימער, אויסגעטרינקען עסיג-עסענץ און זיך פערסמט.

ס'האט געדויערט אפשר צוויי שעה ביז מ'האט זיך דערוויסט וועגען דעם טראגישען פאל. מ'האט דאן תיכף ארויסגערופען דאקטוירים און פעלדשערים וועלכע האבען איהר גענומען אבראטעווען, אבער איהר צושטאנד איז ווייטער א ערנסטע.

דער חלום איז איין מעשה, יעצט גיט מען נאך צו, אז די סבה פון זעלבסטמארד זאל זיין א נייער פאלטא, וואס די עלטערען האבען איהר אבגעזאגט צו מאכען.

וועלכע פון ביידע סבות איז אמת ווייסט מען נישט, א פאקט, אז די מעשה מיט'ן חלום קורסירט זעהר געדיכט איבער'ן שטאדט.

אקציע פאר'ן יוו"א אינסטיטוט

ס'איז בעקאנט. אז אין ווילנא עקזיסטירט א אינסטיטוט פאר יודישע וויסענשאפט אינטער'ן טערקירצטען, ראשי-תיבות'דיגען נאמען יוו"א (יודישע וויסענשאפטליכער אינסטיטוט)

דער אינסטיטוט געפינט זיך אין א פרעכטיגען בנין, וואו עס קאנצענטרירט זיך אלע צווייגען און געביטען וואס האבען א שייכות צו דער יודישער שפראך. ליטעראטור, פאלקלאר, היסטאריאגראפיע וכדומה.

אלע וואס רעדען יודיש, דענקען יודיש און די יודישע שפראך האט ביי זיי א חשיבות האבען די ענטשטעהונג פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אין ווילנע אויפגענומען ממש מיט פרייד. נישטא קיין איין שטאט. אדער שטעטעל. וואו יודען וואהנען אז ס'זאלען זיך נישט געפונען אונצעהליגע מאסען וואס לעבען זיך אויס אין יודיש און יעדע דערגרייכונג אויפ'ן געביעט פון דער יודישער קולטור זאל זיי נישט פערשאפען קיין נחת-רוח.

דער יוו"א-אינסטיטוט ווייסט דאס און טאקע דערפאר איז ער צוגעטרעטען צו א גראנדיעזער אקציע לטובת זיין ווייטערדיגע ענטוויקלונג. אין שייכות דערמיט קומט די נאהנטסטע טעג קיין ראדאם דער בעקאנטער שריפטשטעלער פערנאנד און שפראך-פארשער פאלק היילפערין פון ווילנא.

די ראדאמער יודען, וועמען די פרעמד-שפראכיגקייט האט נאך נישט פערכויבט און נישט אבגענומען דעם אייגענעם לשון — יודיש, וועלען דעם שליח פון דער עכט-יודישער און פאלקסטימליכער ווילנא, אויפנעמען בסבר פנים יפות.

קאמוניקאט

פון דער ציוניסטישער א"גאניזאציע

היינט פרייטאג ד. 29 7 אוו. פונקט. וועט פראפ. אפעלבוים האלטען די 4-טע תנך-לעקציע וועגן „ירמיהו הנביא“ איינגאנג פאר מיטגלידער פריי.

יודישער סוחרים-פעריין פראטעסטירט געגען בויקאט

אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג אין סוחרים פעראיין איז אנגענומען געווארען א פראטעסט-רעזאלוציע געגען דער בויקאט-העצע,

אויף דער פערזאמלונג זענען אויך פארגעקומען טיילווייזע וואלען פון ראט און פערוואלטונג. אויפ'ן ארט פון די אויסגעליאסעוועטע זענען געוועהלט געווארען נייע.

ערשטקלאסיגער פריזיר-אנשטאלט

דער ערקשטקלאסיגער פריזיר-אנשטאלט פון פוקס זשעראמסקי 29 האט זיך אין פערלויף פון א גאנץ קורצע צייט ערווארבען פאפולאריטעט און אנערקענונג צווישען אלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג.

די קאמפארט-איינריכטונג און בכלל דער גרויסשטאטישער פערנעם אין דער היגיענע פון עסטעטישען אויסזעהן שטעלען אוועק דעם אנשטאלט איז א מדרגה פון א פריזיר-סאלאן.

ענטשפרעכענד צום גלענצענדען אויסערליכען אויסזעהן איז אויך די פאכמענעשע זייט, וואס ליגט אין דער האנד פון א לאנגיעהריגען קוואליפיצירטען און גוט-אויסגעשולטען פאכמאן, וועלכער צייכענט זיך אויס אין זיין ארבייט מיט פיעל פערשטענדניש און רוטין.

אין אלגעמיין איז דער אנשטאלט א ערשטקלאסיגער און נישט אומזיסט קאן מען דארט טרעפען אזוי הערן און דאמען פון די פיינסטע און בעסטע געזעלשאפט. וואס ווייסען ווי אבצושאצען און זענען מבינים אויף גוטע און ערשטקלאסיגע ארבייט. 2—5

געשעהן א נס — רעוומאטיזם איז פערשוואונדען!

רעוומאטיזם, פאדאגרע און ענליכע קראנקהייטען שטאמען דערפון, וואס עס זאמעלט זיך אן הארנזויער אינם ארגאניזם. הארנזויער בעשטעהט פון נאדעלשפיציגע קרישטאלען, וועלכע באזעצען זיך אין די מוסקולען און אין אנדערע גלידער און פערארזאכען א סך מאל ביי די קלענסטע באוועגונג שרעקליכע שמערצען. בפרט אין די געלענקען קענען די שארפע קרישטאלען גורם זיין די ערגסטע ליידען און אויס דעם בעטרעפענדען מענש מאכען א קריפעל. אויך ה' א. שפעט, א בלאכאזש אין לעמבערג פילסודסקעגא 14, האט א סך יארן געליטן שווער אויף רעוומאטיזם. „איך בין שוין עטלעכע מאהל געוועזען אין קוראָרט לוביען“, שרייבט ער צ. א. א חוץ דעם האב איך אלע מעגליכע היילמיטעל אויסגעפרווט (דארונטער שמערצהאפטע איינשפריצונגען) אבער דאס האט נישט קיין סך געהאלפען און איך האב שוין לעצטענס נישט געקאנט ארבייטען. גראד דעמאלס האט מען מיך אויף טאגאל אויפמערקזאם געמאכט און נאכ'ן באניצען פונ'ם ערשטען שאכטעל טאגאל איז געשעהן א נס: די שמערצען זענען פולקומען פערשוואונדען און איך קען ווידער ארבייטען. עהנליך בעשטעטיגען טויזענדער מענשען, וועלכע האבען בענוצט טאגאל בעגען רעוומאטיזם, פאדאגרע, רייסען אין די גלעדער און איברים, נערווען און קאפשמערצען, גריפע און עהנליכע קראנקהייטען, אונשעדליך פאר'ן מאגען, הארץ און אנדערע ארגאנען. טאגאל שטילט נישט נור די שמערצען, נור איז עוקר מן השורש די קראנקהייטען און לעזט אויף די הארנזויער. דערפאר האט מען מיט טאגאל דערגרייכט איבערראשענדע דערפאלגען אפילו אין פערעלטערטע פאלען ווען אנדערע מיטלען האבען נישט געהאלפען. איבער טויזענדער דאקטוירים פארשרייבען טאגאל. קענט איהר מיט פערטרויען דאס מיטעל קויפען. אין אלע אפטייקען פרווט נאך היינט אויס, פערלאנגט אבער אין אייער אייגענעם אינטערעס וויראזשנע נור טאגאל. ס'איז נישט פארהאנען קיין בעסער מיטעל.

פילם-בילד מיט'ן אנטייל פון די לעבעדיגע ארטיסטען אין א ראדאמער קינא

פון היינטיגען פרייטאג אן וועט דעמאנסטרירט ווערען א פילם בילד אין קינא „שוויט“ א. נ. „העלדען אהן א נאמען“. דאס איז א בילד אויסגעארבייט פון דער פוילישער פילם-פראדוקציע, אין וועלכען ס'האבען זיך בעטייליגט די בעסטע כחות פון דער פוילישער ארטיסטיש-קינסטלערישער וועלט.

דאס בילד אליין פאר זיך איז גאנץ אינטערעסאנט. אבער בלויז דאס וואלט נאך נישט געווען די גאנצע סענסאציע, א שטארקע אטראקציע איז דאס, וואס בשעת אין קינא „שוויט“ וועט געוויזען ווערען דאס בילד וועלען זיך אין זעלבען קינא געפינען די פילם-ארטיסטען באנדא, באדא און בראדזיש, נישט אויפ'ן לייוונט, נאר טאקע ממש לעבעדיקע אין זאהל גופא. דער עולם הייסט עס וועט זיי זעהן צוויי מאהל: אי אויפ'ן קינא-לייוונט אי אויפ'ן זאהל צווישען פובליקום.

די דערמאנטע ארטיסטען וועלען מיילען זייערע אויטאגראפען צווישען די קינא-בעזיכער.

דאס איז באמת א נייעס אין אונזער שטאדט.

קעלצער אבטיילונג.

די ביאלאגאנער יודישע בעפעלקערונג האט טענות צו דער קעלצער קהלה!

ווי בעקאנט געהערט דער ביאלאגאנער אידישער ישוב צו דער קעלצער קהלה, אזוי, צאהלען די ארטיגע יודען דעם סטאט-שטייער אין דער קעלצער קהלה קאסע, און אונטערליגען בכלל אין אלע עהנליכע ענינים דער קעלצער קהלה.

אין ביאלאגאן געפינט זיך אויך א שחט-הויז. פון וועלכען די קעלצער קהלה שעפט אויך געוויסע הכנסות. זייט יאהרען איז אין דאזיגען שחט-הויז געווען בעשטעטיגט א דארטיגער יוד אלס אינקאסענט. לעצטענס אבער האט די קעלצער-קהלה אנגאזשירט אויף דעם אמט א קריסט, און דאס איז זעלבסט-פארשטענדליך געטהון געווארען געגען אויסדריקליכען ווילען פון די ביאלאגאנער אידישע בעפעלקערונג.

אויף דעם באדען, זענען אין ביאלאגאן ענטשטאנען געוויסע מחלוקת מיט דעם ארטיגען שוחט. דאס איז א שטארקער „אנהענגער", אז דעם דערמאהנטען אמט זאל פערנעהמען דער... קריסט

טאג-טעגליך קומען אין דער קעלצער קהלה דעלעגאציעס פון דער ביאלאג. יודישער בעפעלקערונג און פראטעסטירען געגען דער האנדלונג פון דער קהלה. וואס אנשטאט זיך צו בעמיהען צו געבען עפעס א עקוויוואלענט, דער ביאלאג. אידישער בעפעלקערונג, נעמט זי גאר אוועק ביי א ארטיגען אידען וועלכער, ציהט קוים די חיונה פון דעם פאסטען, און ערטיילט גאר... א קריסט. וועלכער וועט גרויס מיט דעם שוחט'ס הלף בקומען א גרעסערע גאוש"...

ס'איז צו ערווארטען, אז די קעלצער קהלה, וועט איינזעהן צו וואס זיא געשיכטע קען דערפיהרען און וועט געוויס בעריקזיכטיגען דעם פארלאנג פון ביאלאג. ישוב און דערפילען איהר בעשלוס בנוגע דעם ענין.

פועלי-אגודת-ישראל פארשטעלונג

פאריגע וואך האט דער דראמאטישער קרייז „שושנה" ביי דער ארטיגער פועלי-אגודת-ישראל ארג. פעראנשטאלטעט א פארשטעלונג, וועלכע איז א דאנק דער גוטער לייטונג אויסגעפאלען זעהר אימפאזאנט, ארויסרופענדיג בייפאל און אנערקענונג ביים צאהלרייך פערזאמעלטען רעליגיעזען-עולם.

די גאנצע הכנסה איז בעשטימט געווארען פאר תומכי עניים.

א טראגישער פארפאל היגטער קעלץ

פאריגען מיטוואך האבען די איינוואהנער פון דאָרף מויטשטאנהייטער (קעלץ) יוזעף. קומאר און סטעפאן, קאסמאלא נגראבען א ברונעם. פלוצלינג האט זיך די ערד, וועלכע איז בעת, דעם גראבען נישט פארזיכטיג אפגעלייגט געווארען, זיך צעשיט פערדעקענדיג זיי ביידע. צוליעב דעם וואס די איבערגעראמטע זענען אונטער'ן שווערען דרוק פון דער ערד, ארייגעפאלענדיג אין דעם געעפענטען גרוב פון א מעטער די טיעף, איז געווען שווער זיי צו ראטעווען. נאך א לענגערע רעטונג'ס-אקציע, איז געלונגען זיי פון דארט ארויסצובעקומען אבער שוין אהן סמנים פון לעבען. דער טראגישער פארפאל האט געמאכט אין דאָרף ווי אין גאנצען אומגעגנד א שטארקען רושם.

א פייערליכע „חיבת-ציון"-אקאדעמיע

א דאנק דער איניציאטיוו פון דער זעלבסטהילף ביים ארטיגען אידישען מעגער-גימנאזיום, איז פאריגען דאנערשטאג אין לאקאל פון דער א. ד. גימנאזיום פארגעקומען א פייערליכע אקאדעמיע געווידמעט דעם יובילאום פון חיבת-ציון בעוועגונג.

מיט שעהנע רעדעס זענען ארויסגעטרעטען די שילער: ב. ראזענבערג (פוילישׂ) ש. פיאסעצקי (העברעאיש) און, בארענשטיין (יודיש).

פרימא אפריליס!...

פעדער-שפריצען

פון ל. קאפף.

עס איז א גאליג געלעכטער, פון א פינסטערען לך... מיר זענען ליאלקעס פון מאריאנעטען-שפיעל, געצויגען פאר'ן שטריקל דורכן לך-גורל ווילט זיך דער מאריאנעטע, וועלכע האט שוואונג, פאנטאזיע, אויך געבען א דריק אין א זייט, א שפרינג—כאפ!

דער דעזשיסער גיט אנ'ענערגישען ציה—טאנצען! נאר צום, פון פרימא אפריליס טאקע!...

און א טאנץ, איז ענו??...

איין בעוועגונג א גלייכע, א גראציעזע, ווי צום מענועט טאקט... א צווייטע א אונערווארטעטער שפרינג ווילד הולו און נאקען ברעכעריש געהט זיך צום טאנץ, ברייט זיך אויס א ים פון סתירות. איין ערהאבענע אידעע איז מפיל א... העסליכעס מאנסטרום...—דער חלום פון אמענהערציגער פערזענעריגונג האט געבוירען — דיפלאמאטיע

... פרימא אפריליס...

צעוויגט האט זיך די שטימע פונם דיפלאמאט, ווי פערל איידעל ווי לאקדיק זיסע, פליסען ווערטער פון זיין מויל, כאטש אין קעשענע האט ער א מעלדונג וועגען א נייעם ערפינדענעם גאז וועגען א הארמאט פון גאר גרויסען קאליבר. כאטש אין הארצען חלומט זיך איהם וועגען אפרייסען א גרעניץ-פאס פונם שוואכען שכן. רעדען, רעדט ער אבער בעגייסטערט וועגען א נייער ערא, וועלכע געהט אן פאר די מענשהייט, אן ערא פון אייביגען שלום...

— דערווייל, קנאקען הארמאטען, מיט א טעמפען גרויש קייכען טאנקעס אין די אונענדליכע שטחים פונ'ם פרייסען מזרח, ווערען בענעצט פון מענשען-בלוט, ווערען פערזייהט מיט קערפערי'ס פון טויזענדער, מיליאנדער צינעזער און הונדערטער, הונדערטער יאפאנער...

— פרימא אפריליס!...

הונדערט יאהר זענען פאראיבער, זייט דער אלימפיגער גהעסא, דער, אין ווערטער'ס ווערק עס שפיגעלט זיך אב די בלויקייט פון איטאליען'ס הימעל ווי טיפקייט פונ'ם ים; דער וועלכער האט געקענט איבערשטייגען דעם מענשענ'ס ליידענשאפט און רשעות, זיך אויפהויבען, טונקען זיך אין די כוואליעס פון אייביגער הארמאניע, — האט אויסגעהויכט זיין נשמה מיט די ווערטער: ליכט! ליכט!...

הונדערט יאהר פאראיבער... יעצט ווערען די ווערטער פון זיינע פערעהרער, וועלכע גיבען כבוד דעם אנדענקען פון דעם מייסטער — פערהיליכט דורך די ווילדע, בעטרונקענע געשרייען פון היטלער און זיינע פערעהרער.

פרימא אפריליס!..

צופלאקערט האט זיך די מאכט פון קאפיטאל, ריעזיגע פאבריקען, טרוסטען, עקספארט, איספארט און איבער אלעם, גרויסע דיווידענדען פערשלינגען האבען רעקינ'ס פישלעך, דערדריקט זענען די רעקינס, קריגער און אנדערע. גרויס-אינדוסטריע — א חורבן; קליין-אינדוסטריע — א בית-עולם; ס'פערשליסען זיך גרעניצען, ס'פערמאכען זיך טירען. עס חלומ'ט און א ווינקעל פון אייראפא א הייפעל מענשען וועגען פאן-אייראפא...

פרימא אפריליס!..

אויסגעוואקסען באנקירען. ווי שוועבעלעך נאכ'ן רעגען, געוויסע, טראנזאקציעס געמאכט, מיט פרעמדע געלדער, געלעבט. געהאזארדעוועט — א ווינטעל האט א בלאז געגעבען - געפאלען זענען די נייע געבוירענע „קרעזוסען" ווי דינינקע ביימעלעך, צונעדריקט

פרימא אפריליס!..

איז טרויעריג אויף דער נשמה, א זקאלאמיטנע, אויפ'ן הארצען. כדי זיך צו צעשפרייען ווערט געראנזשירט טאנצט דער בחור, אין ווערמנס טאש'ן פייפט דער ווינד; טאנצט פאננא זאשיא אויך... כאטש זי שוין היבשע יאהר... דאנסינג איי, באל אויס... האט זי זיך, געוואלט ארויסטאנצען, א דאקטאר, אנ'אדוואקאט... היינט וויל זי זיך אויסטאנצען כאטש א „פעדינער" — האט זי זיך אויסגעטאנצט עטליכע פאלדען אויפ'ן פנים..

פרימא אפריליס!

דאקטוירים, אדוואקאטען, אינזשיניערען... זיי בעשיינען, בעלייכטען דעם פערכמארעט-גייסטיגען הימעל אין אונזער שטעדטעל. אריינברענגען ליכט אין דער פינסטערניש פון אונזער צייט. איז זייער דעוויז: שאפען א גייסטיגען צענטרום און גייסט ווי רעגען זאל באנעצען אונזערע טריקענע נשמות. געשאפען האבען זיי א קלוב פון אינטעליגענטען" פינפציג זלאטעס אנשרייב-געלד א גאר ביליגער פרייז פאר א אטעסטאט אויף אינטעליגענץ.

ציעל: א הרחבית'דיג קערטעל אהן שטערונג, א דאמינע, בילארד, און א היימישע סביבה, נישט צווישען גראביאנעס „פלעבס" און גאר אפט א טעגעל איך, ווי עס פאסט פאר גאלדענע יוגענד. נישט קיין קלענער ציעל פאר אונזערע „קולטור-טרעגער"!

פרימא אפריליס!

עס וואלט זיך נאך געשריבען, די פעדער שפריצט שוין אבער קיין טינט, נאר גאל עס לאכט זיך מיט יאשטשערקעס.

— פרימא אפריליס!???...

קעלץ.

וואס איז געווארען מיט'ן עלעקטריע = שטרייק?

דער שטרייק, וואס איז פראקלאמירט געווארען פאר עטליכע וואכען פ'ן די ראדאמער עלעקטריע אבאנענטען איז פארלויפיג נאך נישט געקרוינט געווארען מיט קיין ערפאלג.

די אונטערהאנדלונגען צווישען דער עלעקטראווניע מיט די סוחרישע ארגאניזאציעס זענען נאך נישט איבערגעריסען געווארען, הגם זיי טרעטען אן אויף געוויסע שוועריגקייטען.

אין דער היגער עקספאזיטור פון דער האנדעל'ס-קאמער זענען אבגעהאלטען געווארען א רייהע זיצונגען, אויף וועלכע ס'איז אויסגעארבייט געווארען א אויספיהרליכער מעמאריאל פאר דער האנדעל'ס-קאמער.

אין די נאהנסטע טעג וועט פאר'ן פלענום פון דער האנדעל'ס-קאמער גענוי בעטראכט ווערען די פראגע פון עלעקטריע, און וועלכער ס'וועט זיך אויך בעטייליגען א ספעציעלע קאלקולאציע-קאמיסיע פון זאכקענער וואס וועט זיך ארויסזאגען וועגען די פרייזען-פערהעלטנישע.

נאכדעם ווי ס'וועט קלאר ווערען די שטעלונג פון דער קאמער וועלען די פערטראקטאציעס מיט דער עלעקטראווניע ווידער בעגינט ווערען און דאס מאהל שוין ברענגען אנ'ענדגילטיגען רעזולטאט.

ווי אזוי זאל מען פערזארגען די ארימע בעפעלקערונג מיט מצות

דער פסח רוקט-צו און פון א מצה-אקציע הויבט מען נאך נישט אן צו הערען. אלע יאהר אין דער צייט ווערט שוין עפעס געטוהן און די עסקנים שטעהען שוין ווייט אין דער ארבייט. הייאהר אין ערגער. די צייט איז שלעכט, דער קריזיס האט זיך פערשטארקט און די גרעסטע צרה איז, וואס שטאדט און קהל איז פערקאנט אין פאליטיק-מאכעריי, מיט ארויף און אראב, מיט וואהלען, וכהנה נאך אזעלכע גוטע זאכען.

די עטליכע געצעהלטע אויפריכטיגע כלל-טוהער קוקען זיך צו צום טומעל, צו דער בהלה און פרעגען מיט פערצווייפלונג: וואס וועט זיין מיט דער ארימער בעפעלקערונג וואו נעמט מען געלד זיי צו פערזארגען מיט מצות און אנדערע נויטיגע פסח-פראדוקטען?

נישט קיין ספק אבער געפונען זיך אין שטאדט, וואס טראכטען זיך צו צו אם דער הארטער פראגע. אין די קרייזען, וואו מען איז נאך ניכטער און נישט מיטגעריסען אין דער פאליטיק-מאכערייקע, וואו מ'האט נאך אנ'אויער און אויג זיך צו צוהערען און צוזעהען די גרויסע נויט -- אין די דאזיגע קרייזען לייגט מען פאר א פלאן, אז מ'זאל ארויפלעגען א געוויסען אבצאהל פון די מצות. די וואס וועלען קויפען מצות אויף פסח זאלען פון יעדען קילא אבצאהלען 10, צו 15 גראשען און דאס געלד זאל געהן פאר די הונדערטער ארימע בכבוד'יגע פאמיליעס וואס זאלען אויך קענען איינארדנען יום-טוב.

קיין אנדערען אויסוועג, ווי אזוי צו ארגאניזירען די פסח-אקציע, איז לויט לויט דער מיינונג פון יענע קרייזען, נישט געבליבען. זיי מאטיווירען עס דערמיט, וואל אלע קוואלען, וואו מען פלעגט אמאהל נעמען געלד, זענען היינט פערשטאפט געווארען.

די קינאס זאלען ערקלערען א שטרייק

ביים היינטיגען טאג עקזיסטירען אין ראדאם דריי קינאס. ביז נישט לאנג זענען געווען 5. האבען זיך צוויי, דער „שוויט" און „מיראזש" ליקווידירט. די צוויי אונטערגעגאנגענע קינאס האבען איבערגעלעבט שווערע צייטען. זיי האבען זיך פערפלאנטערט אין חובות און זיך געשלאגען מיט גרויסע דעפיציטען.

די, וואס זענען געבליבען אפען מאכען, ווייזט אויס, אויך נישט קיין פויגעלדיגע געשעפטען טראץ דעם וואס זיי זענען פטור געווארען פון צוויי קאנקורענטען. דער בעסטער סימן איז וואס דער „טשארי" און „קארסא" פערלאנגען פון מאגיסטראט צו פערקלענערן די „פאדאטעק" אין געגענפאל וועלען זיי זיך פערמאכען און ערקלערען א שטרייק.

ד"ר שטארקער אויסגעלאזט אויף קויציע

כידוע האט זיך מיט דער אפערע פונ'ם ד"ר מיעטשיסלאוו שטארקער, מחמת די פיל אנקלאגעס, פערנומען די אויספארשונגס-מאכט, וועלכע האט, נאך דער אדורכגעפיהרטער אויספארשונג, איבערגעגעבען דעם ענין צו דער לאדזער פראקוראטור.

לויט א בעשלוס פון פראקוראר איז דער ד"ר שטארקער אריינגעזעצט געווארען אין דער אויספארשונגס-טורמע אויף קאפערניקא.

פון דער טורמע ארויס האט זיך ד"ר שטארקער געווענדעט צו דער דאקטוירים-קאמער און צום לאדזער דאקטוירים-פעראיין, בעטענדיג וועגען אנ'אינטערווענץ אין זיין ענין, און וועגען עווענטועלער הילף ביים איבערפיהרען איהם אין שפיטאל.

די אינטערווענץ פון עטליכע דאקטוירים האט נישט געבראכט צו קיין רעזולטאט.

אויך דער טורמע-דאקטאר, וועלכער האט איהם אונטערזוכט, האט ערקלערט אז ער איז געזונד און קאן זיך „בשלום זיצען" אין דער טורמע.

ערשט די טעג נאך די בעמיהונגען פון זיין משפחה און זיין פערטיידיגער אדוו. ליליקער, איז ער אויף א קויציע בעפרייט געווארען פון דער טורמע.

די אויספארשונג ווערט דאך פארטגעזעצט און מחמת דעם פיל געזאמעלטען מאטעריאל, וועט זי דויערן נאך עטליכע וואכען.

וועקסלען = אינקאסא אויף לעמבערג

ערלעדיגט שנעל און פונקטליך רעכנעדיג פון שטיק 25 גר.

Lwowskie T-wo Kredytowe
Lwów Legjonów 33

די איינקאסירטע סומע פון די וועקסלען שיקען מיר איבער אין טאג פון איינפלוסען מיט איבערגעבונג אדער זשירא פון באנק פאלסקי.

די פאפולערע און איבעראל-אנערקענטע
פאראווע פארבערײ און כעמישע פראלניא

י. ציכנער

נעמט אן צו פארבען און צו פוצען אויף א כעמישען אופן מענער און דאמען גארדעראבעס, ווי אויך גארנימורען קאסטיומען, פאלטענס, קליידער, בלוזקעס,
און אלערלײ פוטערווארג
דאס אלעס ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך סאליד און בײ צוגענגליכע פרייזען.

בכדי צו פערלייכטערן די קליענטעלע האט די פירמע י. ציכנער, ספעציעל געעפענט א פיליע אויף זשעראמסקי 47 (לובלינער נעבען פינא „נאווע טשארי") וואו עס ווערען אנגענומען אלעארט בעשטעלונגען פאר דער דערמאנטער פארבערײ און פראלניא.

י. ציכנער — ראדאם — שפאציר גאס 21

די נײעסטע און שענסטע
„טאפעטען"
אויף צימער-טאפעטירונג
בעדײטענד ביליג
פער- קויפט **ש. שטיינמאי**
ראדאם, לובלינער 21 №
ביטע זיך צו ערקינדיגען

Kino dźwiękowe
„CZARY"
RADOM
ul. Żeromskiego 47

— — עס ווערט דעמאנסטרירט דאס בילד — —
א. נ.
SEKRETARKA OSOBISTA

– Nadprogram –
KEN MAYNARD